

Roman Öğrencilerin Eğitime Erişimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşleri¹

Teachers' Views on Roma Students' Access to Education and the Education they Receive Opinions

Sayfa | 3229

Atakan ARSLAN , Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, arslan27atakan@gmail.com

İdris ŞAHİN , Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, idris.sahin@deu.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 15 Ağustos 2024
Kabul tarihi - Accepted: 29 Kasım 2024
Yayın tarihi - Published: 28 Aralık 2024

¹ Bu çalışma Atakan Arslan'ın DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapmakta olduğu "Roman Öğrencilerin Eğitim Çıktılarına İlişkin Görüşlerin Kapsayıcı Eğitim Açısından İncelenmesi" adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.
Arslan, A. ve Şahin, İ. (2024). Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve aldıkları eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(3), 3229-3256.*
DOI. 10.51460/baebd.1533743

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Öz. Bu çalışmada, Roman öğrencilerin eğitime erişimini engelleyici unsurlar ortaya konularak sorunların çözümüne yönelik önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Olgu bilim deseni özelliği taşıyan araştırmada, amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme esas alınmıştır. Çalışma, Romanların yoğun buldukları İzmir'in 6 ilçesindeki 10 ortaokulda çalışan 20 öğretmen üzerinden yürütülmüştür. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada, genellikle Roman öğrencilerin okula fiziksel erişimde sorun yaşamaması, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında eğitimcilerin pozitif tutum ve yaklaşımları, eğitime erişimde desteği artırmaktadır. Buna karşın Roman ailelerin ekonomik yetersizlikleri, öğrencilerin yeterli ve dengeli beslenememeleri, okula devamsızlıkları ile Roman kültürü ve aile yapısından kaynaklı sorunlar nitelikli eğitime erişimlerinde engeller oluşturmaktadır. Yine katılımcıların tamamının yakınına göre Roman öğrenciler, akademik başarı yönüyle akranlarının gerisinde kalmaktadır. Roman öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliğini artırmaya yönelik öneriler, "yakın etkileyiciler" ve "uzak etkileyiciler" şeklinde iki temada toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman öğrenciler, Eğitim hakkı, Eğitime erişim.

Abstract. In this study, it is aimed to reveal the factors that prevent Roma students from accessing education and to provide suggestions for solving the problems. The study, which has a phenomenological design, is based on criterion sampling, one of the purposeful sampling techniques. The study was conducted with 20 teachers working in 10 secondary schools in 6 districts of Izmir where Roma are concentrated. The data were collected using a semi-structured interview form developed by the researcher. Content analysis was used to analyze the data. The study revealed that generally Roma students do not have problems with physical access to school, and that the positive attitudes and approaches of educators in meeting the needs of students increase support for access to education. On the other hand, the economic inadequacy of Roma families, students' lack of adequate and balanced nutrition, school absenteeism, and problems stemming from Roma culture and family structure pose obstacles to their access to quality education. According to almost all participants, Roma students lag behind their peers in terms of academic achievement. Suggestions for improving the quality of education received by Roma students were categorized under two themes: "near influencers" and "far influencers".

Keywords: Roma students, Right to education, Access to education.

Extended Abstract

Introduction. Roma people generally live under difficult conditions (Arayıcı, 2008). Consequently, they are unable to fully benefit from education. In a study on the educational access of Roma individuals, the major barriers to school attendance were identified as economic deficiencies and housing issues (Kabaklı, 2013). In another study involving educators pursuing master's and doctoral degrees, almost all participants agreed that Roma children's access to education is restricted due to factors such as economic challenges, Roma culture and family structure, exclusionary practices towards Roma, lack of social state support, and learned helplessness (Kesik, Şahin, & Zoraloğlu, 2018). However, a child should be able to achieve holistic development and exercise their right to dignity through education (Tor, 2017).

The aim of this study is to examine the access and utilization of education by Roma students based on teachers' perspectives and to discuss the barriers to the right to education considering international documents. The research questions based on this aim are as follows:

1. What do teachers think about the access of Roma students in their schools to quality education?
2. What do teachers think about the differences in educational benefits between Roma and non-Roma students in their schools?
3. What do teachers think about the achievement levels (competencies) of Roma students in their schools?
4. What do teachers recommend to enhance the quality of education received by Roma students in their schools?

Method. This research, conducted using a qualitative research method, is a case study characterized by a phenomenological design. The criterion sampling technique, one of the purposive sampling methods, was employed in the study. The research was carried out in İzmir with the participation of 20 teachers working in 10 schools located in 6 districts with a high concentration of Roma students. Data were collected using a semi-structured interview form developed by the researcher. Data collection was based on voluntary face-to-face interviews. Content analysis was used for data analysis. To make direct quotations from the participants' views, teachers were identified using symbols such as (T1, T2, T3).

Results. **1-**Factors affecting access to education are grouped into two themes: supportive factors and hindering factors. Supportive factors include the school being within walking distance, free provision of textbooks, and the assistance provided by teachers and school administrators to Roma students. Hindering factors encompass economic inadequacies, school absenteeism, insufficient nutrition, physical inadequacies of the school, lack of necessary attention and support for education due to Roma culture and family structure, and mismatches between school life and the surrounding environment. **2-**There are positive and negative differentiators that distinguish Roma students from non-Roma students in terms of benefiting from education, based on their characteristics. These differentiators, reflecting the influence of parents, students, and teachers, seem to have a direct impact on the extent to which Roma students benefit from education. **3-**Participants view teachers' guiding efforts, Roma students' self-confidence, their voluntary participation in activities, and their motivational strengths as contributors to success. Conversely, the inability to cover educational expenses, Roma students' academic weaknesses, and their developmental needs are identified as factors negatively affecting

success. 4-Teachers' recommendations to enhance the quality of education received by Roma students in their schools are categorized into two themes: "Close Influencers" and "Distant Influencers." Close influencers include suggestions aimed at families, schools, and the community. Improving living conditions for Roma families to meet their children's basic needs, and providing informative and developmental training for families are necessary. Recommendations for schools involve planning according to needs, structuring classrooms, educators' approaches to students, and decision-making processes within schools. Community-oriented suggestions focus on increasing the integration, communication, and interactions of Roma with the broader society. Distant influencers include recommendations related to legislation, curriculum, economic content, and political and administrative categories. Participants have provided recommendations to address the deficiencies in the education system through their views on legislation. Additionally, they have made efforts to find solutions to existing problems through curriculum-related, economic, political, and administrative suggestions.

Discussion and Conclusion. Economic inadequacies of Roma families, students' absenteeism, insufficient and unbalanced nutrition, and problems stemming from Roma culture and family structure hinder access to quality education. Factors such as Roma students taking care of their younger siblings, child labor, and early marriage contribute to school absenteeism. The economic problems faced by Roma, including low-income levels and insufficient allocation of resources for education, create a negative disparity in benefiting from education between Roma and non-Roma students. On the other hand, Roma students' enthusiastic participation in school activities and sports, their self-confidence, and their potential to influence peers serve as positive differentiators in benefiting from education. Conversely, Roma students' lack of interest in lessons, preconceived notions of failure, difficulties in discipline, absenteeism, and lower utilization of library resources are negative differentiators in benefiting from education. To improve the educational outcomes of Roma students and enhance their social capital, it is necessary to effectively integrate positive differentiators into the education system and adjust minimize negative differentiators. According to the vast majority of participants, Roma students lag behind their peers in terms of academic achievement. Evaluations of end-of-year average grades, trial exam results conducted in schools, and the rate of acceptance into esteemed secondary education institutions show that Roma students are ranked lower. When Roma students fail, teachers lowering their expectations can be seen as both a facilitating and differentiating approach. This approach could further sharpen Roma students' disbelief in education and prejudices, perpetuating the vicious cycle they experience.

Giriş

Toplum, çeşitli etnik köken, dil ve inanç sistemi gibi farklı grupların kaynaştığı bir birliktelik oluşturmaktadır. Toplumu oluşturan bireyler, aynı zamanda, farklı sosyal sınıf ve çeşitli dezavantajlı gruplar içinde yer almaktadır. Erkal'ın (1998) da belirttiği üzere, toplumdaki dezavantajlı gruplardan birini Romanlar oluşturmaktadır. Romanlar, tarihsel geçmişleri, yaşam alanları, geçinmek adına yaptıkları iş ya da meslekler, kullandıkları dil ve daha birçok özellikleriyle toplumun diğer kesimlerinden ayrılmaktadır. Kuşkusuz, her etnik grup bir sosyal gruptur; ancak her sosyal grup bir etnik grup değildir. Bu çalışmada Romanlar, kültürel bir alt grup olarak ele alınmaktadır. Romanların yaşam sürdürdükleri alanlar düzenlilik yönüyle iyi anılmamaktadır. Toplumsal birikim anlamındaki yoksunlukları, eğitimi olmayışları, ayrıma uğrama kaygıları yüzünden mahalle dışına çıkmakta, kamuya ait hizmetlerden faydalanmada, yetki sahibi olanlarla iletişime geçmekte zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Tüm bu şartlar hem velileri hem de Roman çocukları önemli düzeyde etkilemektedir (Fırat ve İlhan, 2019; Tor, 2017). Sosyoekonomik yapı ve sosyal yaşamlarına bakıldığında, Romanlar; iş bulmakta, meslek ve konut edinmede çok büyük zorluk çekmektedir. Romanların önemli bir kısmı zor koşullarda yaşamlarını sürdürmektedir. Hatta bazı durumlarda etnik ve kültürel kimliklerini saklamak zorunda kalmaktadır (Arayıcı, 2008; İlhan ve Fırat, 2017).

Metropollere bakıldığında Romanların geçimlerini atık durumundaki çöp ve kağıtları toplayarak sağladıkları görülmektedir. Bunların yanında nakliye sektörü, hamallık ve ayakkabı boyacılığı da ön planda yer almaktadır. Gelir düzeylerinin azalmasındaki önemli nedenlerden biri de geleneksel mesleklerinin değişime uğramasıdır (Marsh ve Strand, 2005). Yapılan araştırmalarda Roman ailelerde hanede yaşayan birey sayısının fazla olduğu, çocuk yaşta evlilikler yaptıkları (Özdemir, 2017); Romanların, sağlık, eğitim, barınma ve istihdam gibi pek çok alanda çeşitli haksızlıklar ve mağduriyetler yaşadıkları gözlenmiştir (Tor, 2017).

Toplumdaki kültürel alt gruplardan biri olan Romanlar, yaşam koşulları ve özellikleriyle diğer toplumsal gruplardan birçok yönden farklılaşmaktadır. Yaşadıkları sorunların başında eğitim, sağlık, barınma, ayrımcılık, yoksulluk ve istihdam gelmektedir (Akdemir, 2015). Roman çocukların iş yaşamına girmesi birçok sorun doğurabilmektedir. Dışlanma ve etiketlenmenin yanında çocuğun bir üretim objesine dönüşmesi de önemli problemlerdendir (Suntekin, 2008). Toplumsal hayatta karşılaştıkları ayrımcı tutum, okulla ilişkilerini zayıflatmaktadır. Bu da eğitim alanında görünür ya da görünür olmayan çeşitli güçlükler yaratmakta; okula devamsızlık, okul başarısının düşüklüğü ve okul terki şeklinde bir tabloyu karşımıza çıkarmaktadır. Bu durum, temel insan haklarından biri olan eğitim hakkına erişimi ve eğitim olanaklarından yararlanmayı güçleştirmektedir.

Eğitim hakkı

Eğitim, insan hakları belgelerinde insanın kişiliğini geliştiren, özgürlük ve insan haklarına saygıyı güçlendiren bir etkinlik şeklinde açıklanmaktadır (Altunya, 2000). Eğitim; bireyin yaşamına dair bilinç seviyesini arttırmak, bireye kişilik sağlamak, evrensel değerlerin paydasında yer almak gibi katkılarının yanı sıra özünde bir insan hakkıdır (Gök ve İlgez, 2007). Bireylerin farklı türdeki insan haklarından yararlanmalarının tek yolu en azından temel eğitimden geçmektedir (Atay, 2009). Çocukların eğitim

yoluyla farkına vardıkları insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgi ve belgeye erişim, görüşlerinin önemszenmesi gibi çok sayıda hakkı ve özgürlüğü barındırır (Tüzün, 2009).

Eğitim hakkı, çocuklarda öncelikli olarak düşünülen tek haktır; içinde çocuğun onuruna saygıyı barındırır. Eğitim kanalıyla çocuğun gelişimini bütünsel olarak sağlaması, onursal hakkını kullanabilmesi gerekir (Tor, 2017). Eğitim hakkını salt okullara kayıt oranlarına göre değerlendirmek, eğitim sürecinin önemli unsurlarını hiçe saymak olarak görülebilir. Eğitim hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), Çocuk Hakları Sözleşme (ÇHS), Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHUS) gibi birçok uluslararası sözleşmede güvence altına alınmıştır. Söz konusu sözleşmeler; eğitimin insanın kişiliğinin ve onurunun tam anlamıyla gelişmesi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmesi hususunda benzerdir. Devletler ayrıca herkesin özgürlükçü topluma etkili bir biçimde katılmasını sağlayacak; bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek ve Birleşmiş Milletlerin barışın korunması amacıyla yaptığı etkinliklerini ilerletecek bir eğitim verilmesini kabul ederler. Türkiye bu sözleşmelerin çoğunu kabul edip onaylamıştır. Eğitim hakkı, çocuğun okula kaydının yapılmasının çok ötesine geçmektedir. Eğitim hakkı dört temel özellik taşır. Bu özellikler: “Eğitimin; Mevcut (Available), Erişilebilir (Accessible), Kabul Edilebilir (Acceptable) ve Uyarlanabilir (Adaptable) olmasıdır” (Tüzün, 2016, s.5).

Eğitime erişim

Sosyal hakların en temel öğelerinden birisi eğitime erişim durumudur. Roman öğrenciler, öğrenimlerini devam ettirmek yerine çalışmaya daha fazla rağbet göstermektedir. Bunun sonucu olarak aileler, çocuklarının okul yerine çalışıp aileye destek olabilecekleri işi tercih etmektedir (Önen, 2011). Türkiye’de eğitime erişim hakkı Anayasa (42. madde) ve Milli Eğitim Temel Kanunu (7.madde) ile güvende kılınmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 4. maddesinde eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin her kesime açık olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte toplumsal bir alt küme ve alt kültür özelliği taşıyan çok sayıda Roman, yaşamları boyunca sorunlu bir döngünün içinde yer almaktadır. Yaşamın başında kayıt dışı kalabilmekte, sonrasında özel evraklarını edinmemekte ve eğitim dışı kalabilmektedirler. Yetişkin olduklarında ise süregelen bir yoksulluğa, güvensiz barınmaya ve şiddetin çeşitli türlerine maruz kalmaktadırlar (Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008). Bu durum Romanları toplumsal kabul ve kimlik bağlamında bir kısır döngüye sürüklemektedir. Bütün bunlara ek olarak eğitim, konut, istihdam konularında önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Kolukırık’ın (2011) da vurguladığı gibi Romanların yeterli eğitim almamış olmaları, varoşlarda yaşam sürmeleri, devamlılığı olmayan işlerde çalışmaları, katılımcı bir yaşamdan uzak olmaları birçok coğrafyada onları toplumdan uzaklaştırmakta ve toplum dışı bırakmaktadır.

Romanlar, hemen hemen yaşadıkları her toplumda kültürel açıdan farklı olmaları nedeniyle okulda kültürleri ve dilleriyle uyumlu olmayan bir eğitim almaktadır. Roman çocuklar, okullarda zorbalıkla karşı karşıya kalmaktadır (Cemlyn ve Clark, 2005). Ekonomik etkenler ve yoksulluk eğitime erişimde belirleyici olmaktadır. Ailenin gelir düzeyi ile eğitime erişim arasında doğrudan, güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Yolcu ve Polat, 2015). Varsıl aileler, eğitime daha fazla harcama yaparken, varsıl olmayan aileler için tam tersi bir durum söz konusu olmaktadır (Yolcu, 2011). Türkiye’de Roman çocukların eğitime erişimlerinde büyük sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir. Romanların yoksullukları eğitime erişimi zorlaştırmakta, okul giderlerinin karşılanamaması Roman çocukları okuldan

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Araştırma Makalesi / Research Paper

uzaklaştırmaktadır. Okul yönetimi ve öğretmenlerin, Roman çocukların yaşam koşullarını bilmeden ya da dikkate almadan hazırladıkları okul ihtiyaç listelerini karşılayamayan çocuklar okuldan uzaklaşmaktadır. Yüksek devamsızlık ve okulu bırakma durumu Roman öğrencilerde sıklıkla görülmektedir (Koca vd., 2015). Yetişkin Romanların eğitim düzeylerinin düşüklüğü, özellikle ilköğretim sonrası eğitime devam edememe eğilimi kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Romanların eğitimle ilişkili problemlerine yönelik araştırma sonuçları; devamlılık ve başarı yönüyle iyi durumda olmadıklarını ortaya koymaktadır (Akkan vd., 2011).

Eğitim ilişkileri güçlü olmayan toplumsal kümelerden biri olarak Romanlar gösterilmektedir. Romanların meslek edinimlerindeki eksikliklerin alt yapısında da zayıf olan bu eğitim bağı bulunmaktadır. Romanların edindikleri meslekler, statü anlamında toplum tarafından üst düzeyde görülen meslek grupları arasında yer almamaktadır. Müzisyenlik sahip oldukları meslekler arasında en fazla rağbet gören iş kolu olmaktadır. Eğitim kurumlarından mezun olma seviyeleri oldukça sorunlu görülmektedir (Marsh ve Strand, 2005). İlköğretimden mezun olma düzeyleri oldukça düşüktür. Eğitim düzeylerindeki bu durum Avrupa Birliği ülkelerindeki Romanlarla kıyaslandığında pek farklılık göstermemektedir. Roman öğrencilerin %42'si temel eğitimini bitirmeden okulla ilişkisini koparmaktadır (Arayıcı, 2008).

Türkiye'de yasal mevzuat gereği eğitimden yararlanma okul öncesi dışında parasız olmakla birlikte öğrenim için gerekli olan kırtasiye, ders araç gereçleri ve üniforma gibi gerekli ihtiyaçların karşılanmaya çalışılması Romanlar açısından sorun teşkil etmektedir (Marsh, 2008). Ayrıca, okula kayıt aşamasında bulunması gereken kayıtlı adres durumu evsiz kalan Romanlar açısından problem oluşturmaktadır (Özdemir, 2014). İnsan hakları projelerince ön yargılara yol açabilecek nitelikte bulunan ders kitaplarındaki ayrıştırmacı metinler, Romanlar adına sorun oluşturan bir diğer önemli unsur olmaktadır (Kaya, 2012).

Romanların eğitime erişimlerine dair yapılan bir çalışmada okula devam etmenin önündeki en büyük engel olarak ekonomik eksiklik ve barınma sorunu gösterilmiştir. Bu yetersizlik durumunun Roman öğrencilerin bir üst kuruma devam etme hevesini düşürdüğü vurgulanmıştır (Kabaklı, 2013). Okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde yapılan bir başka çalışmada ekonomik nedenlerden dolayı çocukların okul öncesi eğitimden mahrum kaldığı, devamsızlık düzeylerinin yüksek olduğu, geleceğe dair olumlu beklentilerin bulunmamasının da okullaşma seviyesini aşağıya çektiği belirlenmiştir (Uzun ve Bütün, 2015). Roman çocuklarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği bir çalışmada Roman çocukların okula isteksiz bir biçimde devam ettikleri, devamsızlık sürelerinin uzun olduğu, öğrenci velileriyle de sağlıklı iletişim kurulamadığı saptanmıştır (Tor, 2017). Yüksek lisans ve doktora yapmakta olan eğitimcilerle yapılan bir çalışmada, katılımcıların neredeyse tamamı, Roman çocukların ekonomik etkenler, Roman kültürü ve aile yapısı, Romanlara yönelik dışlama uygulamaları, sosyal devlet eksikliği ve öğrenilmiş çaresizlik gibi nedenlerle okula erişimlerinin kısıtlandığı konusunda hemfikir oldukları gözlenmiştir. Tüm bu nedenler arasında ekonomik etkenler, katılımcılar tarafından en çok vurgulanan faktör olmuştur (Kesik, Şahin ve Zoraloglu, 2018).

Tüm dezavantajlı gruplar için olduğu gibi Romanların eğitime erişim ve eğitimden yararlanma sürecinde yaşadıkları sorunların ortaya konulması ve bu sorunların çözümüne yönelik stratejiler geliştirmek önemlidir. Bu bağlamda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) koordinatörlüğünde Aile

ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 27 Nisan 2016 tarihli Yüksek Planlama Kurulunun “Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji Belgesi (2016-2021)” ve “Strateji Belgesi I. Aşama Eylem Planı’nın (2016-2018) Değerlendirilmesi”, Romanların hayat şartlarını düzeltebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu belgelerde (ASPB, 2016) Roman çocukların eğitim fırsatlarından yeterli düzeyde faydalanamadıkları, bunun yanında erken dönemde okulu bıraktıkları ve devamsızlıklarının fazla olduğu ifade edilmektedir. Okul ile arasında güçlü bir bağ kurulamamış Roman çocukları, eğitim faaliyetleriyle etkileşimleri zayıf olduğu için bu durum gelecek yaşantılarını da olumsuz etkileyerek yoksulluk kapılarını açmaktadır. Roman öğrencilerin velilerinin sosyal ve ekonomik yönden iyi durumda olmamaları, Roman öğrencilerin eğitim koşullarını ciddi düzeyde olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ileriye dönük güvensizlik yaratabilmektedir. Sonuç itibarıyla ailesinin bütçesine katkı sağlamak zorunda olan Roman çocuklarının eğitimle olan ilişki düzeyleri düşük kalmakta, devamlılığı olan başarılı bir tablo ortaya çıkmamaktadır.

Romanların eğitime erişimlerini ve eğitimden yararlanma durumlarını engelleyici unsurların başında sosyal dışlanma gelmektedir. Dışlanma; genel olarak toplum içindeki bir kısım insanların ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yönden bu haklardan uzak kalmalarıdır (Bilton, 2008). Romanların eğitime erişimlerini ve eğitimden yararlanmalarını engelleyici unsurlardan bir diğeri eğitimden dışlanmadır. Romanların yaşam alanlarının toplumun diğer kesimlerince tercih edilmemesi aynı sınıflarda okullaşmanın olmasına, bu durumda dışlanmanın önünün açılmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra sınıflardaki Roman çocukların istenmemeleri ayrı bir problem oluşturmaktadır (Genç vd., 2015). Roman çocukların devam ettikleri okullarda maruz kaldıkları ayrımcı tutum eğitimle bağlarını güçsüzleştirmektedir (Balkız ve Göktepe, 2014).

Sosyal dışlanmanın yanında daha birçok neden Romanların eğitime erişimlerini ve eğitim olanaklarından yararlanmalarını engellemektedir. Bu engellerin başında ekonomik yetersizlikler yer almaktadır. Maddi açıdan olanağı bulunmayan ailelerin okul çağındaki çocukları; küçük yaşta, okul çağına çalışma hayatına itilmektedir. Çalışmak zorunda kalan Roman öğrenciler okuldan uzaklaşmaya başlamaktadır. Ayrıca geleneksel kuralların baskınlığı nedeniyle erken bir dönemde evlenmek durumunda kalan kız öğrenciler, okulla ilişkilerini kesmek zorunda kalmaktadır (Balkız ve Göktepe, 2014). Pek fazla gündemde tutulmayan ancak Romanların eğitimsel bağlarını zayıflatan etkenlerden biri de derslerin içeriği olmaktadır. Okulda verilen eğitim, Roman öğrenciler için tatmin edici olmamakla birlikte onlara göre bir anlam da taşımamaktadır (Balkız ve Göktepe, 2014). Ayrıca ders kitaplarının bazı içerikleri anlamsız bir şekilde tekrar ettirilerek ön yargıları güçlendirebilmektedir (Marsh ve Strand, 2005). Roman çocukların ev ödevlerine destek olabilecek birilerinin bulunmaması, nüfus kayıtları ile gerçek yaşları arasındaki uyumsuzluk, internet erişiminin olmaması nedeniyle ödevlerin yapılmasında destekleyici araçların kullanılamaması, yapılamayan ödevler nedeniyle sınıf ortamında rencide edilmeleri, tek odalı evlerde devam eden yaşam koşullarının olumsuzlukları, devamsızlık ve okulu terk etme nedenleri olarak görülmektedir (Karan, 2017). Bu çalışma öğretmenlerin deneyim, gözlem ve görüşlerine dayanması bakımından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Çalışmanın temel amacı, Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve eğitimden yararlanma durumunu öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ortaya koymak ve bu görüşleri alanyazına dayalı tartışmaktır. Bu amaca dayalı olarak araştırmanın alt amaçları şöyledir:

1. Öğretmenler, okullarındaki Roman öğrencilerin nitelikli eğitime erişimleri hakkında ne düşünmektedir?

2. Öğretmenler, okullarındaki Roman öğrencilerle Roman olmayan öğrencilerin eğitimden yararlanmalarında bir farklılık olup olmadığına yönelik ne düşünmektedir?
3. Öğretmenler, okullarındaki Roman öğrencilerin başarı düzeyleri (yeterlikleri) hakkında ne düşünmektedir?
4. Öğretmenler, okullarındaki Roman öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliğini artırmak için neler önermektedir?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada Roman öğrencilerin okul yaşantısı eğitim ile okul çıktıklarına etki eden faktörler arasında nedensel ilişkinin olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle de bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile devam ettirilen olgu bilim deseni özelliği taşımaktadır. Olgusal bir durum araştırması niçin ve nasıl gibi sorular yardımıyla değerlendirme ve açıklama gücüne sahiptir. Olgusal bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir bakış açısıyla araştırılır, ilgili durum üzerinde ne düzeyde etkili oldukları ve nasıl etkilendikleri üzerinde durulur (Yin, 2009). Böylece nitel araştırma, bireylerin yaşadıklarını nasıl ifade ettiklerini yorumlamada önemli bir değer taşır (Bluhm, Harman, Lee ve Mitchell, 2011).

Çalışma grubu

Türkiye’de etnik temele dayalı resmî veriye yer verilmediği için Romanların nüfusuna, eğitimine, gelir durumuna, sosyal güvenlik sistemine kayıt durumuna, yaşadıkları yerlere ait resmî ve güvenilir bir veriye ulaşamamıştır. Buradan hareketle çalışma grubunu belirleyebilmek için İzmir’de Romanlarla ilgili faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, zabıta görevlileri ve muhtarlarla görüşme yapılarak Roman öğrencilerin devam ettikleri okullar belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ortaokullarda yapılmasında eğitime erişim ve devam, öğrenciler arası farklılık, uyum ve başarı temalarının ilkökul ve lise düzeyinden daha anlaşılabilir bir düzeyde ortaya konulabileceği düşüncesi etkili olmuştur. Araştırmada amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme esas alınmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt olarak öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkileri yeterli düzeyde gözlemlene şansı bulmuş, eğitime erişimlerini, akademik ve sosyal becerilerini örnekleriyle tanımlama yeterliliğine sahip, en az üç yıl aynı okulda görev yapan, çalışmaya gönüllü katılan öğretmenler seçilmiştir.

Tablo 1’de çalışma grubunun özellikleri verilmiştir.

Tablo 1.
Çalışma Grubu ve Özellikleri

İlçe	Okul	Öğretmen	Cinsiyet	Branş
Bergama	1	2	1 Erkek, 1 Kadın	Sosyal Bilgiler, Teknoloji Tasarım
Dikili	1	2	1 Kadın, 1 Erkek	Görsel Sanatlar, Matematik
Karşıyaka	1	2	1 Kadın, 1 Erkek	Matematik, Türkçe
Konak	4	8	4 Kadın, 4 Erkek	3 İngilizce, 2 Rehberlik, 1 Sosyal Bilgiler, 1 Özel Eğitim, 1 Beden Eğitimi
Menemen	2	4	4 Kadın	2 İngilizce, 1 Türkçe, 1 Rehberlik
Tire	1	2	2 Erkek	Fen Bilimleri, Rehberlik
Toplam	10	20	11 Kadın, 9 Erkek	

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubunda Roman öğrencilerin yoğun olarak buldukları altı ilçe, bu ilçelerden seçilen 10 okulda ve bu okullarda görev yapan 20 öğretmen yer almıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerden 11’i kadın, dokuzu erkektir. Öğretmenler 10 farklı branşta: beş İngilizce, dört Rehberlik, iki Sosyal Bilgiler, iki Türkçe, iki Matematik, bir Teknoloji Tasarım, bir Görsel Sanatlar, bir Özel Eğitim, bir Beden Eğitimi, bir Fen Bilimleri. Ayrıca katılımcıların 19’u lisans, biri yüksek lisans mezunudur.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış sorular yardımıyla detaylı ve nitelikli veri toplanması amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, katılımcıların araştırma konusuna yönelik duygularını, deneyimlerini, görüşlerini, bakış açılarını, gözlemlerini ifade etmelerini sağlayan temel enstrümanlardan. Görüşme yönteminin kullanılmasındaki temel ilke, bir hipotezi sınamaktan ziyade insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri ne şekilde yorumladıklarını anlayabilmektir. Bu nedenle de insanların hikâyeleri, tanımlamaları ve fikirleri değerli görülür (Seidman, 2006). Yüz yüze görüşmede temel amaç, katılımcıların zihinsel yapısındaki kültürel kodları ortaya çıkarmaktır (McCracker, 1988’ den akt. Türnüklü, 2000).

Görüşme formunun hazırlanması için öncelikle alanyazın taraması yapılmıştır. Araştırma konusuyla ilişkili ifade ve kavramları içeren 28 soruluk bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bunun ardından taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır. Söz konusu bu form kapsam geçerliğini sağlamak için aralarında akademisyen, öğretmen, okul yöneticisi ve STK temsilcilerinin görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların görüş ve önerileri dikkate alınarak yapılan değerlendirme ve düzenleme sonucunda görüşme formu şekillenmiştir. Alana çıkmadan önce dört pilot görüşme yapılmıştır. Görüşme

formunda beş ana soru ve bu soruların altında 27 sonda soru yer almaktadır. Araştırma sorularının katılımcılar tarafından doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için soruların yalın bir yapıda olmasına, çok boyutlu özellikte olmamasına, sonda sorular yardımıyla desteklenmesine özen gösterilmiştir.

Veri toplama

Sayfa | 3239

Veri toplayabilmek için Üniversitenin Etik Kuruldan ve Milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra, 20 öğretmen ile gönüllülük esasına dayalı görüşmeler yapılmıştır. Görüşme boyunca nitelikli yanıtlar alabilmek bakımından katılımcılara görüşmenin amacı ve elde edilecek verilerin etik kurallar çerçevesinde kullanılacağına yönelik açıklama yapılmıştır. Görüşmeler, araştırmacı tarafından katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri kaybı yaşanmaması için görüşme başlatılmadan katılımcılardan ses kaydı alınabilmesi için izin talep edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden yalnız biri dışında diğerleri ses kaydı alınmasına onay vermiş, bir öğretmen onay vermemiştir. Bu görüşme yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler esnasında görüşmecinin duygu yansımaları, vücut dili, yüz ifadesi gibi ses dışı yansımaları araştırmacı tarafından not edilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara önce temel sorular yönlendirilmiş, yeterli yanıt alınmadığında görüşmeyi derinleştirmek ve örneklendirme düzeyini güçlendirmek için sonda sorulara başvurulmuştur. Görüşmeler en az 35, en çok 110 dakika sürmüştür. Katılımcıların görüşmelerinden doğrudan alıntı yapmak için öğretmenler “ö1, ö2, ö3” şeklinde semboller kullanılarak tanımlandı.

Veri analizi

Elde edilen veriler önce bilgisayar ortamında Word dosyasına aktarılarak veri seti oluşturuldu. Böylece çalışmanın ham verileri analiz yapmaya hazır hale getirilmiştir. Veri analizinde içerik analizi kullanılarak çözümlendi. İçerik analizinde temelde yapılan işlem; öncelikle görüşmelerde elde edilen verilerin kavramsallaştırılması, sonrasında ise belirginleşen kavramlara doğrultusunda mantık çerçevesinde düzenlenmesidir (Bilgin, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veri seti birkaç kez okunduktan sonra kodlama sürecine geçildi. Önce kavramsal kodlama yapıldı, sonra kodlardan kategoriler oluşturuldu, kavramlar arasındaki ortak noktalar dikkate alınarak temalar belirlendi. Belirlenen temalar altındaki kategoriler ve kodlar birbirleriyle ilişkili şekilde açıklaması yapılarak yorumlandı.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın nitel süreçlerinin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması kapsamında iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabirlik), iç güvenilirlik (tutarlık) ve dış güvenilirlik (tekrar edilebilirlik) çalışmaları yapılmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını artırmada kullanılan yöntemler, uzun süreli etkileşim, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi olarak gösterilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu sebeple görüşmeler olabildiğince uzun yapılmaya gayret edilmiştir. Nihayetinde sağlanan güven havası sayesinde nitelikli veri alınmasına özen gösterilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması sürecinde Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ve Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı'nda nitel araştırma konusunda uzman iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca veri toplama aracı iki öğretmene okutularak ifadelerin ne düzeyde anlaşıldığı kontrol ettirilmiştir. Görüşme yoluyla toplanan veriler bilgisayar ortamında yazıya dönüştürülmüş ve katılımcılara yollanarak ifadelerin onlara ait olup olmadığı doğrulanmıştır. Bu araştırmada dış geçerliği artırmak amacıyla görüşmeler esnasında görüşme

niteliğini artırıcı ortama sadık kalınmış, katılımcılar açık bir biçimde tanımlanmış; görüşmelerin nasıl yapıldığı, verilerin nasıl kaydedildiği, elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği ve sonuçların nasıl sunulduğu ile ilgili detaylı açıklamalara yapılmıştır. Yeri geldikçe doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Böylece nitel araştırmanın özüne uygun bir şekilde farklı yöntemlerden faydalanılmış, bu yolla geçerlik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

1. Nitelikli eğitime erişim

Roman öğrencilerin nitelikli eğitime erişimleri “Eğitime Erişimi Destekleyici Unsurlar” ve “Eğitime Erişimi Engelleyici Unsurlar” şeklinde iki temada toplanmıştır. Bu temaların altında yer alan kategori ve kodlar şeklinde düzenlenmiş, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenerek verilmiştir.

1.Tema: Eğitime erişimi destekleyici unsurlar

Eğitim sürecinde bir öğrencinin eğitim olanaklarına erişebilmesi için birçok değişken etkili olmaktadır. Okulun, öğrencinin evine yakınlığı derslere zamanında yetişebilmek için önemli bir kriterdir. Eğitimcilerin ortaya koydukları olumlu yaklaşımlar, öğrencinin okul yaşantısında olduğu kadar gelecek yaşantısında da kalıcı etki yaratacak unsurlardır. Eğitim hakkı temel bir insan hakkıdır. Bu hakkın yasal zeminde güvence sağlayıcı bir şekilde düzenlenmesi, eğitime erişimi artırmaktadır. Bu bağlamda bu tema, fiziksel destekleyiciler ve eğitimci desteği (öğretmen, okul yöneticisi) kategorilerinden oluşmaktadır.

Fiziksel destekleyiciler

Fiziksel Destekleyiciler; öğrencinin evinin okula yürüyerek gidilebilecek mesafede olmasını, ders kitaplarının öğrencilere ücretsiz verilmesini içermektedir. Bu durumu bir katılımcı “*Fiziksel erişimle ilgili bir problem yaşadıklarını düşünmüyorum. Okul yakın yürüyerek gidip gelebilirler*” (Ö1) şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı da “*Ders araçları ve kaynak kitaplar yönünden eksiklik yaşadıklarını düşünmüyorum*” (Ö2) diyerek durumu açıklamıştır.

Eğitimci desteği

Eğitimci desteği, okul yöneticileri ve öğretmenlerin hem öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında hem de kendi gayretleriyle çözemeyecekleri ya da üstesinden gelemeyecekleri bir sorun yaşadıklarında öğrencilere yakın olma ve onlara yardımcı olmayı ifade etmektedir. Bu genellikle öğrencilerin giyim, kırtasiye gibi bazı ihtiyaçlarının hayırseverlerin katkılarını alarak giderme şeklinde olmaktadır. Bir katılımcı, bu durumu şöyle ifade etmiştir: “*Yardım dernekleriyle bağlantıya geçerek ya da destek olmayı düşünen hayırsever velilerle bağlantı kurularak ihtiyaç sahibi öğrencilerimizin eksikleri karşılanma yoluna gidiliyor.*” (Ö19).

2.Tema: Eğitime erişimi engelleyici unsurlar

Arslan, A. ve Şahin, İ. (2024). Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve aldıkları eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(3), 3229-3256.*
DOI. 10.51460/baebd.1533743

Eğitime Erişimi Engelleyici Unsurlar; ekonomik yetersizlik, devamsızlık, beslenme durumu, fiziki olanaksızlıklar, roman kültürü ve aile yapısı, yaşama uygunluk ve fırsat eşitliği kategorilerini içermektedir.

Sayfa | 3241 **Ekonomik yetersizlik**

Ekonomik yetersizlik, Roman ailelerin ekonomik durumlarının eğitime yansımaları ifade eden bir kategori olarak tanımlanmaktadır. Çocukların evlerinde kendilerine ait bir odalarının olmaması, ders araç ve gereçlerine yeterince sahip olmamaları, okula ders aracı olmadan gelmeleri, çalıştırılmaları ve ebeveynleriyle birlikte işe gitmeleri gibi nedenlerle eğitime erişimde güçlük yaratan durumları ifade etmektedir. Bu durumu anlatmak için katılımcılardan biri “*Çoğunun kendine ait bir odası yok, ortak yaşıyorlar genellikle...*” (Ö5) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı “*Çocuklar derslere malzemesiz geliyor... boyası, defteri olmayan çocuklarımız çok fazla...*” (Ö3); diyerek öğrencilerin ders malzemeleri olmadan okula geldiklerini vurgulamıştır. Ekonomik yetersizlikleri öne çıkaran katılımcılar çocukların çalıştırılmasına vurgu yapmaktadır. Bu katılımcılardan biri “*Çalışan aileler hurdaçlık gibi işler yapıyorlar. Çocuklarını da yanlarında götürüyorlar. Öğrenciler doğal olarak okulunu, derslerini takip edemiyor...*” (Ö4) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı da “*...çocuk işçiliği de çok fazla bunlarda. Zeytine [toplamaya] gidiyor çocuklar... bir kısmı zorunluluktan mısır satıyor, farklı işler yapıyor. Yaşam biçimleri okulla uyumlu değil...*” (Ö6) diyerek durumu açıklamaya çalışmıştır.

Devamsızlık

Roman öğrencilerin okula devam durumlarındaki aksaklıkları, düzensizlikleri anlatan bir kavramdır. Mevzuat gereği öğrencinin eğitim yaşamına devam etmesi gerekirken farklı gerekçelerden dolayı eğitim yaşantısından kopmasını, ayrılmasını, uzaklaşmasını ifade etmektedir. Sınıflarda sürekli devamsız duruma düşen öğrencilerin çoğunluğunu Roman öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durumu anlatmak için katılımcılardan biri “*17 şubemiz var. Bu şubelerin her birinde en az 3 tane sürekli devamsız öğrenci var. Bu sürekli devamsız öğrencilerin %70'i Roman öğrencilerdir...*” (Ö3) diyerek devamsızlık durumunun boyutunu ortaya koymuştur. Bir başka katılımcı “*Devam durumları çok kötü... Genelde dönemin yarısı ya geliyor ya gelmiyorlar... hiç gelmeyenler de var*” (Ö4); diyerek öğrencilerin eğitim öğretim yılı içinde yoğun devamsızlık yaptıklarını vurgulamıştır. Başka bir katılımcı da “*Şu anda bu sınıfın mevcudu 26. Ancak öğrencilerin üçte biri okula geliyor. Okula sadece ehliyet almak istediklerinde geliyorlar. Sene başında bir gün geliyorlar. Sınıf geçeceklerini biliyorlar*” (Ö6) diyerek kısa süreli sağlanan devamlılığın belli amaçlara bağlı olarak yapıldığını anlatmaya çalışmıştır. Bir başka katılımcı da “*Yetişkin çocuklar, kardeşlerinin bakımını üstlenmiş durumdadır... Küçük yaşta evlilik maalesef temel bir problem... 6. sınıf öğrencilerimizden bir tanesinin geçenlerde nişanı olduğu 8.sınıf öğrencimizin bu hafta sonu evlendiğini öğrendik*” (Ö7) diyerek çocuklara verilen sorumlulukların okul devamsızlığına dönüştüğüne, küçük yaşta evliliklerin önemli bir sorun olduğuna vurgu yapmıştır.

Beslenme durumu

Roman öğrencilerin beslenme alışkanlıklarını, beslenme kültürlerini yansıtan bir kavramdır. Beslenme biçimindeki sağlıksız ve dengeli görünmeyen alışkanlıklar katılımcı ifadelerine yansımıştır.

Bir katılımcı *“Dengeli beslendiklerini düşünmüyorum. Zaten hayat felsefeleri de bugün varsa yiyoruz. Öbür gün yoksa yemiyoruz... Öyle düzenli evden koyup da [beslenmesini] getiren bir roman öğrencimiz maalesef yok”* (Ö5) diyerek düzenli bir beslenmenin okulda ve evde sürdürülemediğini vurgulamıştır. Yine bir katılımcı Roman ailelerin çocuklarının beslenmelerinde uygun olmayan bir alışkanlığının olduğunu anlatmak için *“Beslenme evde hiç yok. Tamamen dışarıdan hazır beslenme, tamamen sağlıksız. Ya işte simittir, poğaçadır, meyve suyudur. Öğlen arası işte sandviçtir, tosttur. Akşam çıktığında da annesi bir yere götürür, orada yemek yenir. Yine tost ya da başka bir şey yedirir... Ailenin zaten beslenme biçimi bu”* (Ö14) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı da *“Çocuklar besleniyor ama ne kadar dengeli ne kadar yeterli besleniyorlar. O kısmını hani çok bilemiyorum. Yani çok da sanmıyorum açıkçası çünkü ekonomik anlamda sıkıntılar var”* (Ö11) diyerek beslenme konusundaki yetersizlikleri ekonomik gerekçelerle açıklamaya çalışmıştır.

Fiziki olanaksızlıklar

Fiziki olanaksızlıklar, okulun eğitim faaliyetlerini sağlıklı, ilgi uyandırıcı ve eğitim içeriğine uygun şekilde yürütülebilmesi için sahip olduğu donanımsal imkânları anlatmaktadır. Okulun fiziksel birtakım eksiklikleri dersin amacına uygun işlenebilmesi noktasında engel oluşturabilmekte, ilgisizliğe neden olabilmektedir. Katılımcılardan biri *“Okulun fiziki olanaklarını görüyorsunuz. Hani bir öğrenci olsam ben bu sınıfta olmak ister miyim diye sorduğunda kesinlikle böyle bir sınıfta olmak istemem, eğitimi destekleyecek hiçbir görüntü yok”* (Ö3) diyerek var olan olanakların yeterli seviyede olmadığını, öğrenme istekliliği sağlamadığını ifade etmiştir.

Roman kültürü ve aile yapısı

Romanların kültürünün ve aile yapısının eğitime yansıma biçimini anlatan bir kavramdır. Romanların eğitimi algılayış ve yorumlayış biçimleri eğitim çıktılarını etkilemektedir. Katılımcılardan biri *“Eğitim diye bir talepleri yok... Romanların kültürel alışkanlıkları rahat üzerine kurulu. Okula bir geliyorlar bir gelmiyorlar. O gününbirlik yaşam çocukların dünyasına da yansıyor...”* (Ö6) ifadesini kullanarak Romanların eğitimle ilgili beklenti içerisinde olmadıklarını ve yaşam biçimlerinin öğrencilere olumsuz etki yaptığını vurgulamıştır. Başka bir katılımcı da Roman ailelerin çocukların yaşamlarını düzene koymak için gayret içinde olmadıklarını ifade etmiştir: *“Gece çocuğunun saat kaçta uyuması gerektiği ya da okula gitmesi için ne yapması gerektiğiyle ilgili hiçbir çabası yok. Saat dörtte beşte uyuması gerekiyorsa çocuk da o saatte uyuyor”* (Ö14) diyerek durumu anlatmaya çalışmıştır. Romanların ailedeki olanak eksikleri nedeniyle öğrencilerin ders sorumluluklarını yerine getiremediğini, beşeri sermayelerindeki yetersizliklerin çocukların eğitimine olumsuz yansıdığını anlatmak için bir diğer katılımcı şu ifadeyi kullanmıştır:

“Ödev veriyorum, öğrencim evinde kalabalık olması nedeniyle ödevi yapamayacağını ifade ediyor. Aileler bu durumu önemsemiyorlar. Önemsemeye çalışsalar bile ellerinden çok bir şey gelmiyor. Anne ve babalar şartları ağır ve yetersiz olan bu mahallede büyüdükleri için çocuklarını büyütürken sahip oldukları bilgi düzeyinin eksikliğine bağlı olarak çocuklarını eğitime konusunda sıkıntı yaşıyorlar...” (Ö10).

Yaşama uygunluk ve fırsat eşitliği

Yaşama uygunluk ve fırsat eşitliği, eğitimde istenen hedeflere ulaşabilmenin önemli etkenlerinden bazıları öğrencinin eğitim sürecindeki merakı, ilgi duyması, çaba göstermesi, haklarının farkında olması ve buna uygun fırsat eşitliğinin sağlanması ayrıca çevre yaşamıyla okul yaşamının uygunluk göstermesini ifade etmektedir. Bu duruma ilişkin katılımcılardan biri *“Bence okullar tam olarak onların kültürüne, onların yaşayış tarzına ya da onların isteklerine ve donanımlarına göre olmadığı için fırsat eşitliği olarak değerlendiremiyorum eğitimi”* (Ö5) ifadesini kullanmıştır. Başka bir katılımcı yaşadıkları çevrede iyi örneklerin bulunmamasının eğitimdeki farkındalığı olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir: *“Bu bölgeden çıkmadıkları için yani biraz dışarıya çıkmaktan korkuyorlar. Çocukların aslında bir iyi örnek profili [rol modelleri] yok karşılarında. Hayatın böyle devam ettiğini düşünüyorlar. Ondan sonra okula gelmek onlar için işte çok da böyle gerekli bir şey gibi gelmiyor”* (Ö15). Bir başka katılımcı da *“Eğitimden yararlanma konusunda bir fırsat eşitliği var ama yararlanma anlamında bir eşitlik göremiyorsunuz”* (Ö17) diyerek eğitimden yararlanma da eşitsizlik vurgusu yapmıştır.

2. Eğitimden yararlanmada farklılaştırıcılar

Öğretmenlerin, okullarındaki Roman öğrencilerle Roman olmayan öğrencilerin eğitimden yararlanmalarında bir farklılık olup olmadığına yönelik düşünceleri; *“Veli Etkisi, Öğrenci Etkisi, Öğretmen Etkisi”* şeklinde üç temada toplanmıştır. Bu temaların altında yer alan kategori ve kodlar şeklinde düzenlenmiş, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenerek verilmiştir. Bu temalar *“olumlu farklılaştırıcılar”* ve *“olumsuz farklılaştırıcılar”* şeklinde iki kategoriye ayrılmıştır.

1.Tema: Veli etkisi

Öğrenci velilerinin eğitim konusunda çocuklarına destek sunmaları, çocukların karşılaştıkları sorunların çözümünde katkıları, gelirlerinin bir kısmını eğitim için ayırmaları aynı zamanda eğitime dair güçlü bir inanç ve beklenti içinde olmaları eğitimden yararlanmada farklılaştırıcı bir etki yaratabilmektedir. Bu tema; olumlu farklılaştırıcılar ve olumsuz farklılaştırıcılar kategorilerinden oluşmaktadır. Velilerin, öğrencilere pozitif anlamda yansıyan özellikleri *“Olumlu Farklılaştırıcılar”*; çocuğunun eğitimine ve okula ilgi göstermemesi, ekonomik olarak destek sunmaması ya da sunamaması *“Olumsuz farklılaştırıcılar”* olarak betimlenmiştir.

Olumlu farklılaştırıcılar

Olumlu Farklılaştırıcılar, velinden öğrenciye pozitif anlamda yansıyacak değişkenleri ifade etmektedir. Bir katılımcı, ifadesinde yeterli sayıda olmasa da velilerin çocuklarını desteklemek için çabaladıklarını ortaya koymuştur: *“Çocuğuyla gerçekten ilgilenip, onun ilerlemesini sağlayan velilerimiz oluyor ama çok az sayıdalar... Elli öğrencimiz varsa bunlardan üç tanesinin ailesinin eğitime, okula, bize gelip gittiğini, çocuğunu takip ettiğini görebiliyoruz”* (Ö3). Başka bir katılımcı da eğitimden yararlanmada velilerin rolünün önemini ortaya koymak için *“Eğitimden yararlanma konusundaki fark tamamen ailelerle ilgili. Ailelerin eğitime yaklaşımları, eğitimi önemsemeleri çocuklar açısından belirleyici oluyor”* (Ö17) ifadesini kullanmıştır.

Olumsuz farklılaştırıcılar

Olumsuz farklılaştırıcılar, velinin çocuğunun eğitime ve okula ilgi göstermemesini ve ekonomik olarak destek sunmamasını ya da sunamamasını betimlemektedir. Bu duruma bağlı olarak Roman çocuklar açısından olumsuz yansımalar ortaya çıkabilmektedir. Bir katılımcı bu durumu anlatmak için ifadesinde Romanların yaşadıkları hanelerdeki ekonomik dezavantajlara vurgu yapmıştır: *“Barınma, beslenme konusunda diğer öğrencilerimizden daha dezavantajlı konumdalar. Yaptığımız ev ziyaretlerinde gördüğümüz genelde öğrencilerin ekonomik düzeylerinin Roman olmayan öğrencilerden daha düşük olduğu yönünde”* (Ö8). Bir başka katılımcı da teknolojik cihazları istenen düzeyde kullanamadıklarını ifade etmiştir: *“İnternete erişimleri, bilgisayara sahip olma durumu çok daha kısıtlı diğer öğrencilere göre”* (Ö9). Diğer bir katılımcı da eğitime inanç duyulmamasının ve çocuklarına destek verilmemesinin beklenen başarıyı getirmediğini vurgulayarak şu ifadeyi kullanmıştır.

“Roman velilerde eğitim düzeyi düşük olduğu için eğitime dair bir inançsızlık var... Çocuklarına zaman ayırmıyorlar. Öğrencilerin eğitim durumlarıyla ilgilenmiyorlar. Altı yıldır bu okuldayım ailelerin çocuklarını akademik olarak desteklediklerine hiç şahit olmadım. Fen lisesini kazanma potansiyeli olan öğrencimiz okulda desteklenmesine rağmen aileden gerekli desteği göremediği için o okulu kazanamadı” (Ö2).

2.Tema: Öğrenci etkisi

Bu tema, eğitimden yararlanma hususunda öğrencileri diğer öğrencilerden farklılaştıran durumları betimlemektedir. Öğrenci etkisi teması, olumlu farklılaştırıcılar ve olumsuz farklılaştırıcılar kategorilerinden oluşmaktadır. Öğrenci etkisindeki olumlu farklılaştırıcılar, Roman öğrencilerin sahip oldukları potansiyeli anlatan, bir işi yapabileceklerine dair duydukları inancı ve özgüvenli olmayı tarif etmektedir. İlgi duydukları alanda akranlarıyla uyumları, eğitim imkânlarından yararlanmada olumluluk yaratan özellikler olarak görülmektedir. Öğrencilerin eğitime bakışlarının olumsuz olması, istenmeyen davranışları, ilgi ve güdü düzeylerindeki yetersizlik “Olumsuz farklılaştırıcılar” olarak nitelendirilmiştir.

Olumlu farklılaştırıcılar

Olumlu farklılaştırıcılar, öğrencilerin sahip oldukları potansiyeli anlatan, bir işi yapabileceklerine dair duydukları inancı tarif etmektedir. İlgi duyduğu alanda akranlarıyla uyumu, eğitim imkânlarından yararlanmada olumluluk yaratan özellikler olarak görülmektedir. Bu durumu anlatmak için katılımcılardan biri *“Roman öğrencilerimiz özgür şekilde yetiştirildikleri için öz güvenleri çok yüksek. Bu nedenle okul içerisindeki faaliyet ve etkinliklere katılmak noktasında çok istekli ve gönüllü davranıyorlar...”* (Ö4) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı da *“Roman öğrenci velileri çocuklarına kesinlikle koruyucu davranmıyorlar. Roman öğrenciler... sportif alanda diğer öğrencilere göre çok daha başarılı oluyorlar”* (Ö2) diyerek yetiştirilme tarzının spor alanına olumlu yansıdığını ifade etmiştir. Katılımcılar Roman öğrencilerin faaliyetlere istekli katılmaları noktasında akranlarına göre daha ön planda olduklarını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı bu durumu açıklamak için: *“Müzikle ilgili ya da beden eğitimi ile ilgili etkinliklere katılma noktasında Roman öğrenciler diğer öğrencilerden daha da şevkli olabiliyorlar. Bu nedenle diğer öğrencilerden bu alanlarda daha ileride olduklarını söyleyebilirim”* (Ö9) ifadesini kullanmıştır.

Olumsuz farklılaştırıcılar

Olumsuz farklılaştırıcılar, öğrencilerin eğitime bakışlarındaki olumsuzluklarını, istenmeyen davranışlarını, ilgi ve motivasyon düzeylerindeki yetersizliği anlatmaktadır. Bunlar eğitimden yararlanma konusunda öğrenciler arasında olumsuz farklılaştırıcılara dönüşmektedir. Bu durumu bir katılımcı: *“Roman öğrencilerin etkinliklere seçilemeyeceklerine, katılamayacaklarına dair ön yargıları var. Devam sorunu yaşadıkları için onlara verilen görev başka bir öğrenciye aktarılabilir”* (Ö5) şeklinde ifade etmiştir. Başka bir katılımcı da beklenen davranışları gösterme konusunda yeterli olmadıklarına vurgu yapmıştır: *“Roman öğrencilerin eğitimcilerin istediği, beklediği öğrenci kurallarına uyması, kuralları yerine getirmesi, disipline olabilmesi gerçekleşmiyor”* (Ö1). Yine başka bir katılımcı: *“Okulda kütüphanemiz bulunmasına rağmen gözlemlerime göre Roman öğrenciler kitaplardan yararlanma, kütüphaneyi kullanma konusunda istekli davranmıyorlar, imkânlardan yararlanmıyorlar. Çok rahatlar”* (Ö18) şeklinde ifade kullanarak sunulan imkânları değerlendiremediklerine vurgu yapmıştır.

3.Tema: Öğretmen etkisi

Öğretmen etkisi, eğitimde yararlanma hususunda öğretmenlerin yaklaşım ve değerlendirmelerinin öğrencilere ne şekilde yansıdığını anlatmaktadır. Öğretmen etkisi teması; olumlu farklılaştırıcılar ve olumsuz farklılaştırıcılar şeklinde iki kategoriden oluşmaktadır. Olumlu farklılaştırıcılar; öğretmenlerin öğrencilerin yanında yer almasını, onları doğru yönlendirmesini ve adaletli davranmalarını, öğrencilere şefkat göstermelerini, bağlılık geliştirmelerini, destek sunmalarını, eşitlikçi davranmalarını dile getirmektedir. Olumsuz farklılaştırıcılar ise öğretmenlerin, birtakım gerekçeler öne sürerek Roman öğrencilere yönelik olumsuz algılarını ve yaklaşımlarını anlatmaktadır.

Olumlu farklılaştırıcılar

Olumlu farklılaştırıcılar, öğretmenlerin öğrencilerin yanında olmasını, onları doğru yönlendirmesini, adaletli davranmasını ifade etmektedir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilere şefkat göstermesini, bağlılık geliştirmesini, desteğini her fırsatta sunmasını, eşitlikçi davranmasını dile getirmektedir. Bu durumu katılımcılardan biri *“Onlara konuşma hakkı veririz. Herkes dinler. Gülüşme falan dalga geçme, alay etme gibi konulara anında müdahale ederiz.”* (Ö19) şeklinde ifade etmiştir. Başka bir katılımcı: *“Roman olması, doğulu olması, Suriyeli olması benim açımdan fark etmiyor etkinliklere tümünü katıyoruz. Hepsi de her şeyden benzer şekilde yararlanıyorlar”* (Ö8) ifadesini kullanarak tarafsız ve objektif olma vurgusu yapmıştır. Diğer bir katılımcıda yaklaşımlarında pozitif ayrımcılık vurgusunda bulunmuştur: *“Roman öğrencileri daha çok öne çıkarmaya çalışıyoruz. Bunu gönül rahatlığıyla söylüyorum. Törenlerde onlara daha çok fırsat vermeye çalışıyoruz”* (Ö5).

Olumsuz farklılaştırıcılar

Olumsuz farklılaştırıcılar, birtakım gerekçelere bağlı olarak öğretmenlerin Roman öğrencilere yönelik olumlu olmayan algılarını ve yaklaşımlarını anlatmaktadır. Bu durumu katılımcılardan biri: *“Roman öğrenci eğer bir şeyleri yapamadıysa hani böyle bir akademik olarak bir ışıltı da göstermediyse*

biz tabii genel itibariyle kolayımıza geldiği için biraz böyle onunla ilgili beklentimizi de düşük tutuyoruz” (Ö1) şeklinde açıklamaya çalışmıştır.

3. Roman öğrencilerin başarı düzeyleri (Yeterlikleri)

Roman öğrencilerin başarı düzeylerine ya da yeterliklerine ilişkin olarak öğretmen görüşleri; “Başarıya katkı sağlayıcı” ve “Başarıyı olumsuz etkileyen” etkenler şeklinde iki temada toplanmıştır. Başarıya katkı sağlayıcı etkenler, “yöneltme” ve “motive edici yetkinlikler”; başarıyı olumsuz etkileyen etkenler ise “aile”, “gelişim ihtiyacı”, “akademik zayıflık” kategorileri şeklinde ele alınmıştır.

1. Tema: Başarıya katkı sağlayıcı etkenler

Bu tema, eğitimde başarının sağlanmasına etki eden durumlardan eğitim kurumunda doğru bir yönlendirme anlayışının kültüre dönüşmesini, öğrencilerin çok yönlü yetenek alanlarına sahip olmasını, eğitimciyi ve öğrenciyi motive edici güçlerin dirik bir yapıda bulunmasını ifade etmektedir. Başarıya Katkı Sağlayıcı Etkenler; yöneltme ve motive edici yetkinlikler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Yöneltme

Yöneltme, öğretmenlerin öğrencinin durumuna uygun rehberlik yapmasını, başarıya ulaşmak için öğrenci potansiyeline göre bir yönlendirme sağlamasını tanımlamaktadır. Bunun yanında yönetici ve öğretmenlerin öğrencinin ihtiyaç duyduğu gerekli desteği sunmasını içermektedir. Katılımcılardan biri: *“Yetenekli öğrencilerimi topladım. Onları güzel sanatlar okuluna götürdüm. Orayı görsünler, heveslensinler istedim...”* (Ö3) diyerek yönlendirici olduğunu vurgulamıştır. Bir başka katılımcı doğru yönlendirmenin iyi sonuçlar getirdiğine vurgu yapmak için: *“Duygusal olarak işlenebildiğinde çok iyi sonuçlar alabildiğimiz Roman öğrenciler var. Türkçe öğretmenimizin okuma sevgisini kazandırdığına tanıklık edebiliyoruz. Beden eğitimi öğretmenimiz spor etkisiyle öğrencileri doğru kanala yönlendirdiğini görebiliyoruz”* (Ö11) ifadesini kullanmıştır. Yine bir diğer katılımcıda: *“Sorumluluklarını verirsiniz yerine getiriyorlar. Bu öğrencilere” senden bir halt olmaz dersiniz” onlar da bu şekilde hareket ediyorlar. Yoksa bu çocuklara yetkiyi verirsiniz, yetkiyi tanırsanız gereğini yapıyorlar”* (Ö8) şeklinde ifade kullanarak öğrenciler inanmanın onları doğru şekilde harekete geçirdiğini ifade etmiştir.

Motive edici yetkinlikler

Motive edici yetkinlikler, öğrencileri akranlarından farklı kılan, onu başarılı yapan öğeleri anlatan ve öğrencilerin hangi yönde yönlendirilecekleri ile ilgili ipuçları sağlamayı ifade etmektedir. Bunun yanında öğrencilerin mücadele gücünü arttıran, potansiyellerinin değerlendirilmesinde pay sahibi etkenleri işaret eden ifadeleri içermektedir. Katılımcılar ifadelerinde Roman öğrencilerin yetkin oldukları özellikleri vurgulamışlardır. Bir katılımcı: *“Roman öğrenciler diğerlerine göre sanatta ve sporda daha istekli daha gönüllü olabiliyor”* (Ö3) diyerek güçlü yönlerini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı: *“Roman öğrencilerin müziksel yetenekleri dil becerilerine de pozitif anlamda yansıma gösteriyor”* (Ö17) açıklamasında bulunmuştur. Katılımcılardan bir diğeri akademik çekingenliklerinin karşısında öne çıkan yetkinliklerini vurgulamıştır. Başka bir katılımcı bu durumu: *“Akademik konularda kendilerini ifade etmek için daha çekingen davranabiliyorlar. Ancak voleybol oynayacaksa orada*

kendini çok daha iyi ifade edebiliyor çocuk. Bir törende bir kutlamada bir dans gösterisi olacaksa kendine çok daha iyi ifade edebiliyorlar” (Ö9) şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir katılımcı da Roman öğrencilerin yaşam deneyimlerinden dolayı yüksek öz güvene sahip olduklarını ifade etmiştir: “Çocuk yaşamın içerisine direkt giriyor ve öz güveni de buna bağlı olarak yüksek düzeyde oluyor. Kendilerine sorumluluk verildiğinde bu sorumlulukları son derece gönüllü bir şekilde yerine getirmeyi başarıyorlar” (Ö19) vurgusunu yapmıştır.

2.Tema: Başarıyı olumsuz etkileyen etkenler

Başarıyı olumsuz etkileyen etkenler, öğrencide başarısızlık yaratabilecek olumsuz etkenleri anlatmaktadır. Bu etkileyici etkenlerin eksik kalmasının başarıyı negatif yönde etkilediği düşünülmektedir. Başarıyı Olumsuz Etkileyen Etkenler teması; aile, gelişim ihtiyacı, akademik zayıflık kategorilerini içermektedir.

Aile

Çocuğun eğitim yaşantısındaki ilerleyişini, başarı seviyesini belirleyen en önemli kurumlardan biri aile olarak görülmektedir. Çocuğun ihtiyaç duyduğu duygusal ve sosyal doyumun ne oranda sağladığı, sahip olduğu bilinç düzeyi, elindeki sermayeyi çocuğun eğitimine ne kadar aktardığı başarının belirleyicileri olarak düşünülmektedir. Bu durumu açıklamak üzere bir katılımcı: *“Roman öğrencilerin velileri arasında müzisyenlik yaparak çok iyi paralar kazananlar var. Ancak bu kazanç öğrencilerin eğitim giderlerine yansıtılmadığı için başarı üzerinde gelirin etkisini de göremiyoruz” (Ö4) diyerek aile kazancının öğrencilerin eğitimine ayrılmadığını ifade etmiştir. Başka bir katılımcı. “Yaşam tarzıyla alakalı iş hayatına giren ya da ailesindeki çalışma zorunluluğuna bağlı olarak para kazanma gereğiyle okulla ilgili bağlarını koparmak zorunda kalan, okuldan uzaklaşan Roman öğrenciler var” (Ö20) ifadesiyle çalışan çocukların eğitimden uzaklaştığını vurgulamıştır. Diğer bir katılımcı da ailenin destekleme eksikliğini ortaya koymak için: “Sosyal ve duygusal anlamda o aile yapılarından kaynaklı bazı sıkıntılar var” (Ö11) ifadesini kullanmıştır.*

Gelişim ihtiyacı

Gelişim ihtiyacı, öğrencilerin bilişsel, duygusal, sosyal ve davranış bakımından eksiklerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Temel kazanımların sağlanamaması, okuma yazmanın öğrenilmemesi, düzeni sağlayıcı yönergelere uyulmaması durumlarını anlatmaktadır. Bu durumu açıklamak için katılımcılardan biri: *“Roman öğrencilerin temel beceri kazanımlarıyla ilgili eksikleri var...” (Ö2) ifadesini kullanmıştır. Başka bir katılımcı: “26 kişilik sınıf içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin tamamı Roman öğrenciler. Roman olan 22 öğrencinin 14’ü ödev yapmıyor” (Ö6) diyerek gelişim ihtiyacının boyutunu dile getirmiştir. Bir diğer katılımcı da duygu aktarımındaki ihtiyacı anlatmak için: “Duygularını tam olarak ifade edemediklerini düşünüyorum. Karşısında herhalde dinleyen birileri olmadığı için nasıl ifade edeceklerini bilmiyorlar. Okulumuzda zorbalık olaylarının, sıkıntılıların olmasının sebebi de bu” (Ö15) açıklamasını kullanmıştır.*

Akademik zayıflık

Akademik zayıflık, öğrencilerin akademik başarı düzeylerini, öğrenim yaşamlarının ilerleyiş yönünü ve bu durumlara ilişkin gelişmelerini ortaya koymak için kullanılmıştır. Mezuniyet sonrasında eğitim yaşamlarının ilerleyiş biçimi akademik durumlarını anlatan belirleyiciler olarak görülebilir. Bu durumu anlatmak için bir katılımcı: *“Öğrencilerimizden geçen yıl mezun olanlardan %80’i meslek lisesine gidiyor. Geriye kalan %20’lik öğrencide okuldan sonra devamsız duruma düşüyor”* (Ö11) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı. *“Öğretim yılı sonunda okulumuzda başarı puanı ortalamasına göre yapılan sıralamada Roman öğrencilerimizi göremiyoruz. Ortaokul bittikten sonra liseye geçen çok yok zaten. Lise okumayacağım zaten diyor. Belki açık lise okuruz diyorlar. Sonra o da olmuyor zaten”* (Ö18) diyerek Roman öğrencilerin akademik yetersizliklerini vurgulamıştır. Başka bir katılımcı da ortaöğretim sonrası eğitime devam durumundaki zayıflığı dile getirmiştir: *“Roman öğrencilerimizde ortaöğretimden sonra lisans eğitimini tamamlayan öğrencimizi hatırlamıyorum”* (Ö20).

4. Eğitimin niteliğini artırmak için öneriler

Roman öğrencilerin eğitim çıktıklarına yönelik iyileştirilmesi gereken durumlarla ilgili olarak katılımcılara önerileri sorulmuştur. Öğretmenler, deneyimlerinden ve gözlemlerinden hareketle okullarındaki Roman öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliğini artırmak için yaptıkları öneriler “Yakın Etkileyiciler” ve “Uzak Etkileyiciler” şeklinde iki temada toplanmıştır. Bu temaların altında kategori ve kodlar şeklinde düzenlenmiş, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenerek verilmiştir.

1.Tema: Yakın etkileyiciler

Yakın etkileyiciler, katılımcı görüşleriyle Roman öğrencilerin eğitime erişim durumları, Roman olmayan öğrencilere göre eğitimden yararlanma durumları ve başarı düzeylerini açıklamak için kullanılmaktadır. Yakın etkileyiciler teması; aileye yönelik öneriler, okula yönelik öneriler, topluma yönelik öneriler kategorilerinden oluşmaktadır.

Aileye yönelik öneriler

Aileye yönelik öneriler, Roman ailelerin, çocuklarının eğitim yaşamı içerisindeki temel düzeyde ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için yaşam koşullarının düzeltilmesi gerektiği, ailelere yönelik bilgilendirici ve geliştirici eğitimlere ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Bu durum katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır. Örneğin bir katılımcı öncelikli olarak karşılanması gerekli ihtiyaçları belirtmek için: *“Maslow’un ihtiyaç hiyerarşisine göre bu çocuğun önce karnı doyacak. Bu çocuk ısınacak. Bu çocuk yemek için, barınmak için, ısınmak için çalışmak zorunda kalmayacak. Bu çocuk on üç yaşına gelince evlenmek zorunda hissetmeyecek”* (Ö17) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı da: *“Ailelerin bilinçlendirilmeleri gerekiyor. Biz belli bir kısmını yapmaya çalışıyoruz ama her şey orada farklı. Bu sefer çocuk anne babasından gördüğünü yansıttığı için bizim burada yaptıklarımız hep havada kalıyor”* (Ö15) diyerek ailelerin yaklaşımıyla öğretmenin yaklaşımının bütünsel olması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerinden Roman ailelerin çocuklarının eğitim yaşamı içerisindeki temel düzeyde ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için, yaşam koşullarının düzeltilmesi, ailelere yönelik bilgilendirici ve geliştirici eğitimlere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Okula yönelik öneriler

Okula yönelik öneriler, okulların ihtiyaçlara göre planlanmasını, sınıfların yapısını, eğitimcilerin öğrenciye yaklaşımlarını ve okul kararlarının nasıl alınması gerektiğini değerlendiren önerilerden oluşmaktadır. Bu durumlara ilişkin olumsuzlukların eğitim yaşamına nasıl yansıdığını anlatan kavramdır. Katılımcılardan biri: *“Eğitimcilerin roman öğrencilerle ilgili farkındalık kazanmaları gerekiyor. Bu konuda verilen eğitimlerin de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bizi motive edecek, güdüleyecek başka bir şeye ihtiyacımız var sanki”* (Ö1) ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı eğitimcilerin sorumluluğunu anlatmak için: *“Eğitimcilerin roman öğrencilerle ilgili farkındalık kazanmaları gerekiyor. Bu konuda verilen eğitimlerin de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bizi motive edecek, güdüleyecek başka bir şeye ihtiyacımız var sanki”* (Ö1) ifadesine yer vermiştir. Diğer bir katılımcı da eğitim paydaşları arasındaki yaklaşıma değinmiştir. Bu katılımcı: *“Öğrencilerin davranışlarındaki olumsuzlukları ortadan kaldırmak için okul paydaşlarının tümünün birlikte hareket ederek birtakım çözümler ortaya koyması gerekmektedir.”* (Ö18) şeklinde durumu açıklamaya çalışmıştır. Katılımcıların okula yönelik önerilerde, okulların ihtiyaçlara göre planlanması, sınıfların yapısı, okul yöneticileri ve öğretmenlerin öğrenciye yaklaşımları öne çıkmaktadır. Okul yöneticileri ve öğretmenlere roman öğrencilerle ilgili farkındalık kazandırılması; öğrencilerin davranışlarındaki olumsuzlukları ortadan kaldırmak okul paydaşlarının tümünün birlikte hareket etmesi önerilmektedir.

Topluma yönelik öneriler

Topluma yönelik öneriler, Romanların toplumla daha çok kaynaşmasını, iletişimlerini kuvvetlendirmesini, paylaşımlarını arttırmasını sağlayacak önerileri anlatmaktadır. Romanların toplum içerisindeki değerlerini arttıracak, olumsuz yargıları ortadan kaldıracak önerileri içermektedir. Bu durumu katılımcılardan biri: *“Dışlayıcı yaklaşımların kökeninde ailelerin olduğunu... çocuğa da aktarılan ve devam ettirilen bir anlayışın yansıması olduğunu düşünüyorum”* (Ö10) diyerek ailelerin dışlayıcı etkilerini ifade etmeye çalışmıştır. Bir başka katılımcı ise: *“Bir dönüşüm yapılacaksa kültürlerinin törpülenmesine yol açmayacak koruyucu bir dönüşüm olmalıdır. Toplum içerisinde sanat olarak, mesleki olarak iyi yerlere gelmiş olan Rol modellerinin örnek gösterilmesi, Romanlar için geliştirici etki yaratacaktır”* (Ö2) diyerek toplumsal dönüşümün hassasiyet gerektiğine vurgu yapmıştır. Diğer bir katılımcı da değişimin toplumla ilişkisini: *“Toplumsal olarak bazı şeylerin değişmesi beş yıllık, on yıllık değil... Romanlara yönelik olumsuz zihniyetin değişmesinin gerektiğini düşünüyorum”* (Ö17) şeklinde ifade etmiştir. Katılımcıların topluma yönelik önerilerde, Romanları toplumla kaynaştırmak, iletişimlerini güçlendirmek, paylaşımlarını arttırmak ve Romanlara yönelik olumsuz yargıları ortadan kaldırmak öne çıkmaktadır. Bunun için Romanları dışlayıcı yaklaşımların önüne geçilmesi, sanat olarak, mesleki olarak iyi yerlere gelmiş olan rol modellerinin örnek gösterilmesi ve Romanlara yönelik olumsuz zihniyetin değişmesinin gerektiği vurgulanmıştır.

2.Tema: Uzak etkileyciler

Öğrencilerin başarılarını etkileyen unsurlar yalnızca aile, okul ve toplum gibi öğrenciye doğrudan temas eden etkileycilerle sınırlı değildir. Eğitim sisteminin işleyişini doğrudan etkileyen mevzuat ve müfredata yönelik düzenlemelerde vardır. Ayrıca ekonomik ve politik kararlarda eğitim sistemini her yönden etki altına alabilmektedir. Bu unsurlara ilişkin önerilerin gerçekleşmesi Roman

öğrencilerin nitelikli eğitime erişimlerini, eğitimden yararlanma durumlarını ve başarılarını doğrudan etkileyecektir. Bunlar uzak etkileyiciler olarak adlandırılmıştır. Uzak Etkileyiciler teması; mevzuata yönelik öneriler, müfredata yönelik öneriler, ekonomik içerikli öneriler, politik ve yönetsel öneriler kategorilerini içermektedir.

Mevzuata yönelik öneriler

Mevzuata yönelik öneriler, eğitim sistemine yön veren resmi düzenleyici ifadeler, sistem içerisindeki işleyişi sağlayan önemli bir belirleyicidir. Katılımcılar, mevzuata yönelik görüşleriyle eğitim sisteminin aksayan boyutlarına çözüm olacağına inandıkları önerilerde bulunmuştur. Örneğin, katılımcılardan biri: *“Roman öğrencilerimiz ortaokul döneminden itibaren açılması gereken mesleki ortaokullara yönlendirilerek buralarda alacakları eğitimle istihdam koşullarını daha erken dönemde çözebiliriz”* (Ö2) ifadesiyle mesleki ortaokul ihtiyacını dile getirmiştir. Başka bir katılımcı: *“Kuralları öğretmek ve yerleştirmek için ceza öğretimini seçmek durumundayız”* (Ö4) diyerek katı bir yaklaşım sergilemiştir. Diğer bir katılımcı da: *“Devamsızlıkla ilgili olarak yasal mevzuat işletilmeli. Bu yapılmadığında kendilerine karşı bu kuralların işletilemeyeceğine dair kalıplaşmış bir yargı ortadan kalkmayacak görünüyor”* (Ö14) şeklindeki ifadeyle mevzuatın bazı yönlerden uygulanmadığını vurgulamıştır.

Müfredata yönelik öneriler

Müfredata yönelik öneriler, öğrencilerde hedeflenen bilgi, beceri ve kazanımların yer aldığı öğretim programlarına yönelik katılımcıların görüşlerini ifade etmektedir. Romanların yatkınlıklarının dikkate alınmasını, yetkin oldukları alanlarda ders saatlerinin fazlaştırılmasını, Romanların kültürel değerlerine göre düzenleme yapılmasını anlatmaktadır. Örneğin bir katılımcı bu durumu: *“Romanların yetkinlik alanlarına göre düzenlemeler yapmak, uygulamaların ağırlıkta olduğu öğretim süreçlerine yer vermek gerekiyor. Daha kolaylaştırıcı ve esneklik sağlayan resmi düzenlemeler yapılmalı”* (Ö6) diyerek düzenleme ihtiyacını ifade etmiştir. Başka bir katılımcı: *“Yetenek alanlarında olduğu için müzik, resim, teknoloji tasarım gibi derslerin haftalık ders saatleri arttırılabilir. Bu durumun okul ve öğrenci açısından geliştirici ve ilerletici olacağı kanaatindeyim”* (Ö1) ifadesini kullanarak yetenekli olunan alanlara ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Diğer bir katılımcı da: *“Müfredatı Romanları içeren bir yapıda düzenleyebiliriz. Çünkü eğer amaç onları okula kazandırmaksa diğer çocuklar da onları bir görmeli ve kültürlerini tanımalı”* (Ö4) şeklinde durumu açıklamaya çalışmıştır. Katılımcıların müfredata yönelik önerilerde, öğretim programlarında Romanların yatkınlıklarının dikkate alınması, yetkin oldukları alanlarda ders saatlerinin artırılması, Romanların kültürel değerlerine göre düzenleme yapılması dile getirilmiştir.

Ekonomik içerikli öneriler

Ekonomik içerikli öneriler, Roman öğrencilerin eğitim konusunda ilerleme sağlayabilmeleri için ekonomik olarak yapılması gerekli görülen düzenlemeleri içermektedir. Romanlara yönelik yapılacak ekonomik iyileştirmelerin eğitim çıktıları anlamında olumlu sonuçlar yaratacağını ifade etmektedir. Örneğin bir katılımcı *“Roman veliler düzenli bir iş yaşamına sahip olarak ekonomik yönden iyileşirlerse [bunun] eğitime olan ilgilerinin de arttıracağını düşünüyorum...”* (Ö2) diyerek ekonomik destek

ihtiyacını dile getirmiştir. Başka bir katılımcı da eğitim bilincinin oluşabilmesi için temel ihtiyaçların karşılanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu katılımcı: “Ailenin eğitimle ilgili bilinçlenmesi için öncelikle ekonomisinin değişmesi gerekiyor. Bu aileler yemesini düşünüyor, barınmasını düşünüyor. Elektrik faturasını ödeyemeyen velilerim var benim” (Ö14) ifadesini kullanmıştır. Şartların değişmesi durumunda öğrencilerin iyi yönde değişeceği inancını vurgulayan başka bir katılımcıda: “Koşullar değişirse bu çocukların daha farklı bir boyutta olabileceğini düşünüyorum ben” (Ö15) şeklinde durumu açıklamıştır. Katılımcıların ekonomik içerikli önerilerinde, Romanların yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik ekonomik iyileştirmelerin, eğitim çıktılarında olumlu sonuçlar yaratacağını ifade edilmiştir. Romanların düzenli bir işe sahip olmalarının eğitime ilgilerini arttıracığı, eğitimle ilişkin bilinçlerinin gelişeceği, bunun için öncelikle ekonomilerinin değişmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Politik ve yönetsel öneriler

Politika, eğitim sistemi içerisinde iktidar erkinin bu konulara ilişkin yaklaşımını ifade eden önemli belirleyiciler arasında yer almaktadır. Politik ve yönetsel öneriler, yönetsel düzenlemelerin Roman öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliğini arttıracığı düşüncesini betimlemektedir. Bu konuya ilişkin olarak katılımcılardan biri: “Bu çocuklar zaten hür bir şekilde yaşıyorlar. Devlet sosyal yardımla değil, uzman desteğini yerinde vererek doğru yönlendirmeler yapmalı” (Ö12) ifadesini kullanarak Roman öğrencilerin uzmanlar tarafından desteklenmesine vurgu yapmıştır. Başka bir katılımcı: “Kırtasiye malzemesi geliyor mesela öncelikli olarak Roman öğrencilere veriliyor” (Ö8) diyerek pozitif ayrımcılığın gerekliliğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise: “Eğitimde eşitliğin sağlanmasının pozitif ayrımcılığa göre daha doğru olduğu kanaatindeyim. Pozitif ayrımcılığa bağlı yardım olgusu sürdürülebilir bir şey değil” (Ö11) ifadesiyle pozitif ayrımcılığın devam ettirilmediğine değinmiştir. Katılımcıların Politik ve yönetsel önerilerinde, Roman öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliğini arttırmak için, politik ve yönetsel düzenlemelere gereksinim olduğu dile getirilmektedir. Sosyal yardım yaparak sorunun çözülemeyeceği, uzman desteği verilerek doğru yönlendirmeler yapılması ve eğitimde eşitliği sağlamaya yönelik çalışmaların planlanarak hayata geçirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada genel olarak Roman öğrencilerin okula fiziksel erişimde sorun yaşanmadıkları, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında eğitimcilerin pozitif tutum ve yaklaşımlarının eğitime erişimde desteği arttırdığı gözlenmiştir. Buna karşın Roman ailelerin ekonomik yetersizlikleri, öğrencilerin okula devamsızlık yapmaları, yeterli, dengeli beslenememeleri, Roman kültürü ve aile yapısından kaynaklı sorunlar Roman öğrencilerin nitelikli eğitime erişimlerinde engeller oluşturmaktadır. Roman öğrencilerin kardeşlerine bakmaları, erken yaşta okul dışında sorumluluk almaları, küçük yaşta evlenmeleri okul devamsızlığına dönüşmektedir. Roman ailelerin yeterli beslenme bilgisine sahip olmadıkları, değerli nitelikte besinleri tüketmedikleri görülmekte (Çil, 2021) ve çalışmamızla ortak sonuç ortaya koymaktadır. Yine Roman çocukların okullaşma süreçleri ile ilgili yapılan bir araştırmanın sonuçları da çalışmamızla benzer niteliktedir (Kabaklı, 2013). Ayrıca Romanların gündelik hayatı ile okuldaki yaşantının uyuşmamasının amaca ulaşmayı güçleştirdiği belirtilmektedir. Yapılan bir araştırmada Romanların yaşadıkları her yerde Roman olmayanlara göre katılım, başarı gibi konularda ve sosyal hizmetlere ulaşmada derin eşitsizlikler yaşadıkları; bu konular içerisinde eğitimin ilk sıralarda yer aldığı vurgulanmaktadır (FRA, 2014). Okulların gerekli materyal ve

Arslan, A. ve Şahin, İ. (2024). Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve aldıkları eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 3229-3256.
DOI. 10.51460/baebd.1533743

kaynaklarla donatılmadığı, verilen eğitim öğrencinin çaba ve ilgiyle buluşmadığı sürece eğitimde amaçlanan yere varmak zor görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle yapılacak düzenlemelerin Romanların eğitime erişimlerine olumlu yansıtacağı düşünülebilir.

Romanların yaşadıkları ekonomik problemler, gelir düzeylerinin düşük olması, eğitim giderlerine yeteri kadar pay ayıramamaları, Roman öğrencilerle Roman olmayan öğrenciler arasında eğitimden yararlanma konusunda olumsuz bir farklılık oluşturmaktadır. Özbaş'a (2018) göre dezavantajlı durumda bulunan Roman ailelerinin sosyoekonomik durumları, ailelerin ekonomik güvenceye sahip bulunmaması zorunlu eğitime olan ilgiyi oldukça azaltmaktadır. Ailelerin düzenli bir gelire sahip olmaları Roman öğrencilerin eğitimden yararlanabilmelerinin ana koşullarından bir tanesi olarak görülmektedir. Romanların neredeyse tamamı bir işe sahip değildir. Geleneksel olarak devam ettirdikleri meslekleri ekonomik açıdan geçersiz hale gelmiş durumdadır (Fırat ve İlhan, 2019). Bu durum Romanların eğitime kaynak yaratamama durumlarının devam edeceği ve çözümsüzlüğün derinleşeceği sonucunu doğurmaktadır.

Gümüşeli'ne (2004) göre okulun ve öğrencinin başarısını artırmanın temeli aile ve okul arasındaki iş birliğini artırmaktır. Bu yönüyle Roman velilerin okul ilişkisi değerlendirildiğinde iletişim açısından desteğe ihtiyaç duydukları, iş birliğini geliştirmeleri gerektiği araştırma sonuçlarımızdan anlaşılmaktadır. Tor (2017) tarafından yapılan bir araştırmanın öneriler bölümünde de Roman velilerle okul arasındaki iletişimin güçlendirilmesi salık verilmiştir. Roman velilerin çocuklarının eğitime ve okula ilgi göstermemesi, destek sunmaması ya da sunamaması da Roman çocukların eğitimini olumsuz etkilemektedir. Araştırmada ayrıca Roman çocuklar arasında sık görülen çocuk işçiliği, velilerin okuldaki toplantılara düşük katılım göstermeleri, devam durumunu takip etmemeleri olumsuz farklılaştırıcılar olarak öne çıkmaktadır. Önen (2011) tarafından Rom ve Domların eğitime erişimleri hakkında yapılan bir araştırmada iki toplumda da eğitimi sürdürmemenin gerekçelerinden bazıları yoksulluk ve çocuk işçiliği olarak görülmektedir. Yoksulluğun devam durumunu olumsuz yönde etkilediği bilinen bir gerçeklik olarak kendini göstermektedir (Turgut, 2019). Templer'in (2006) de belirttiği gibi bilimsel, teknolojik gelişmelerle değişen iş kollarının nitelikli iş gücü ihtiyacına, eğitime olan uzaklıkları nedeniyle cevap veremeyen Romanlar, yaşadıkları yoksulluk kısır döngüsünü de değiştirememektedir. Romanlara yönelik karışıklık devam ettirildiği sürece Romanlara nesne gibi yaklaşılacak dolayısıyla da ayrımcılığın ve eşitsizliğin önüne geçilemeyecektir.

Araştırmada bir başka bulguya göre Roman öğrencilerin okul etkinliklerine ve sportif faaliyetlere istekli katılmaları, öz güven duymaları, akranlarını etkileme potansiyeline sahip olmaları eğitimden yararlanma hususunda olumlu farklılaştırıcılar olarak akademik çalışmalara ilgi duymamaları, başarısız olacaklarına dair ön yargıları, disipline olmada zorluk çekmeleri, Roman olmayanlara göre daha fazla devamsızlık yapmaları ve kütüphane imkânlarını daha az kullanmaları ise eğitimden yararlanma konusunda olumsuz farklılaştırıcılarıdır. Çiftçi (2019) araştırmasında Roman öğrencilerin akademik yönden başarılı olamadıklarını, okul kurallarını yerine getiremediklerini belirtmiştir. Romanların serbest yaşam biçimine sahip olmaları kurallara adapte olmada sorun yaşamalarının ve akademik disiplinden uzak olmalarının gerekçesi olarak düşünülebilir.

Alanyazında Roman öğrencilerin, akademik başarı yönüyle akranlarının gerisinde kaldığı vurgulanmaktadır (Uzun ve Bütün,2015). Araştırma bulgularına göre ağırlıklı yılsonu başarı ortalaması,

okullarda yapılan deneme sınavı sonuçları, nitelikli sayılan ortaöğretim kurumlarını kazanma durumu değerlendirildiğinde Roman öğrencilerin alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu yönüyle Roman öğrencilerin birçok yönden desteklenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu olumsuz tabloya rağmen birçok katılımcı yaşamlarındaki zorluklarla mücadele ettikleri için Roman öğrencilerin yüksek bir öz güvene sahip olduklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda eğitim süreci içerisinde sportif ve sanatsal alandaki yatkınlıkları, bu alanlarda akranlarına göre daha istekli davranmalarını, etkinliklere gönüllü katılımlarını sağlamaktadır. Başarıyı motive edici bu güçlerinin yanı sıra işitsel yeteneklerinin de etkisiyle sosyalleşme becerileri artmakta, duygularını rahatlıkla aktarmaktadırlar. Öğrencilerini sahiplenen, onların yeteneklerini geliştirmek için çaba harcayan, onlara inanarak sorumluluk veren yönetici ve öğretmenlerin doğru bir yöneltme ile Roman öğrencilerde olumlu çıktılar oluşturmaktadır. Öğretmenlerinden aldıkları desteğin Roman öğrencilerin benlik düzeylerinde anlamlı şekilde etkide bulunduğu Kayal (2018) tarafından yapılan bir araştırmada bulunmuştur. Öğretmen etkisinde çok sayıda olumlu farklılaştırıcı olmakla birlikte olumsuz farklılaştırıcılara da rastlanabilmektedir. Roman öğrenciler başarısız olduklarında öğretmenlerin Roman öğrencilere yönelik beklentilerini düşürmeleri kolaylaştırıcı ve ayrıştırıcı bir yaklaşım olarak gösterilebilir. Bu yaklaşım biçimi Romanların eğitime yönelik ön yargılarını ve inançsızlık hallerini daha da keskinleştirebilir.

Roman öğrenciler, başarıyı destekleyici unsurlardan daha çok olumsuz etkileyen etkenlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu etkenler; aile, gelişim ihtiyacı, akademik zayıflık şeklinde sıralanmaktadır. Aile etkisindeki engelleyiciler olarak ailede çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması, ailenin ekonomik durumunun yetersizliği nedeniyle çocuğun eğitim ihtiyaçlarını karşılayamaması hatta çocuğun aile ekonomisine katkıda bulunma zorunluluğu, bazı velilerin ekonomik durumu yeterli de olsa çocuğun eğitim ihtiyaçlarını karşılamaması şeklinde tezahür etmektedir. Öğrenci gelişim ihtiyacından kaynaklı engelleyicilere bakıldığında, Roman öğrencilerin kurallara uymamasının dışlanmalarına neden olduğu, duygu aktarımlarını güçleştirdiği, zorbalık gibi istenmeyen davranışlara yol açtığı ifade edilmektedir. Ayrıca okuma yazma gibi temel becerileri edinmede yetersiz kaldıkları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Böylece Roman öğrencilerin süregelen başarısızlığı bir üst sınıfa taşınmaktadır. Başarısızlık durumu ortaya çıktığında öğrencinin okula aidiyet duygusu cılızlaşmakta, bu da beraberinde okuldan ayrılmayı getirmektedir (Cashman, 2009; Gazovicova, 2015). Bütün bu etkenlere bağlı olarak Roman öğrencilerin akademik başarı açısından arka sıralarda yer aldıkları, ortaöğretim sonrası eğitimlerini sürdüremedikleri anlaşılmaktadır. Örneğin Tor (2017) tarafından Roman öğrencilerin okul başarısızlığına yönelik yapılan çalışmada araştırmamızla benzer sonuçlar göstermektedir.

Sonuç olarak eğitime erişimi engelleyici unsurlarda; ekonomik yetersizlik, devamsızlık, beslenme durumu, fiziki olanaksızlıklar, roman kültürü ve aile yapısı ile fırsat eşitliği gibi etkenler öne çıkmaktadır. Romanların yaşam tarzları ve çocukların çalıştırılması okul yaşantılarına olumsuz yansıdığı, eğitime erişimi zayıflattığı, erken yaşta yapılan evliliklerin okuldan uzaklaşmalarına neden olduğu anlaşılmaktadır. Roman kültürü ve aile yapısında eğitime yönelik beklentinin zayıf olması, çocuklarına gereken desteği sunmalarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, Romanların yakın çevrelerinde eğitim yaşantısıyla kendilerine örnek alacakları kişilerin bulunmaması da eğitime yönelik inançsızlığı güçlendirmektedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 3229-3256.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Elde edilen sonuçlara dayalı olarak eğitime erişimi engelleyici unsurların başında gelen ekonomik yetersizliklerden kaynaklı sorunları ortadan kaldırmak için, Romanların iş ve meslek edinmelerinde pozitif ayrımcılık uygulaması yapılabilir. Roman öğrencilerin yetersiz beslenme ve okula devam durumlarını iyileştirmek için gıda ya da beslenme desteği verilebilir. Roman ailelerinin çocuklarının çalıştırılmalarının ve erken yaşta evlendirilmelerinin önüne geçecek sosyal politikaların geliştirilmesi gerekir. Roman ailelere yönelik sistemli, planlı uzman desteği verilebilir ve eğitimler yapılabilir. Toplumda Romanlara yönelik olumsuz algıyı iyileştirmek için, okul yöneticilerine, öğretmenlere ve velilere yönelik eğitim çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Akdemir, D. Ş. (2015). *Ayrımcılıkla Mücadele: Çingeneleere Yönelik Ayrımcılık Kapsamında Pozitif Ayrımcılık Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., & Ertan, M. (2011). Sosyal dışlanmanın Roman halleri. https://spf.bogazici.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/1439798483_roman_kitap_tr.pdf
- Altunya, N. (2000). *Eğitimde Geleceğe Bakış*. İstanbul: Uygun Basın ve Ltd.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa'nın Vatansızları Romanlar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- ASPB. (2016). Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi, 2016-2021. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Atay, M. (2009). Okullarda eğitimin amacı, yöntemi ve içeriği. In I. Tüzün (Ed.), *Eğitim hakkı ve eğitimde haklar: Uluslararası insan hakları belgeleri ışığında ulusal mevzuatın değerlendirilmesi* (pp. 101-148). İst: ERG.
- Balkız, Ö. I., & Göktepe, T. (2014). Romanlar ve sosyo-ekonomik yaşam koşulları: Aydın ili örneğinde bir alan araştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 30, 1-39.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Bilton, T., et al. (2008). *Sosyoloji* (Çev. Kemal İnal, et al.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bluhm, D. J., Harman, W., Lee, T. W., & Mitchel, T. R. (2011). *Qualitative research in management: A decade of progress*. *Journal of Management Studies*, 48(8), 1866-1891.
- Cashman, L. (2009). Romani teaching assistants in the Czech education system: An opportunity to address barriers to the labour market? In T. Agarın, & M. Brosig (Eds.), *Minority integration in Central Eastern Europe: Between ethnic diversity and equality* (pp. 305-330). Rodopi B.V.
- Cemlyn, S., & Clark, C. (2005). The social exclusion of Gypsy and traveller children. In G. Preston (Ed.), *At Greatest Risk: the Children Most Likely to Be Poor* (pp. 150-165). Child Poverty Action Group.
- Çiftçi, B. (2019). *Terzibayırı'ndaki Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde Yaşadığı Sosyoekonomik Zorluklara İlişkin Öğretmen Öğrenci ve Veli Görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Çil, M. (2021). *Ortaokula Giden Roman Çocukların Beslenme Durumları ve Beslenme Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Erkal, M. E. (1998). *Etnik Tuzak*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Fırat, M., & İlhan, S. (2019). Çingeneleerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Malatya örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 265-277. <https://doi.org/10.18506/anemon.449956>
- İlhan, S. & Fırat, M. (2017). Bir inşa süreci olarak Çingenelik: Kuramsal bir çözümleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (2), 265-276.
- FRA. (2014). Roma survey – Data in focus education: The situation of Roma in 11 EU Member States. Belgium: European Union Agency for Fundamental Rights. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014_roma-survey_education_tk0113748enc.pdf
- Gazovicova, T. (2015). Romani pupils in Slovakia: Trapped between Romani and Slovak languages. *Zeitschrift Für Internationale Bildungsforschung Und Entwicklungpädagogik*, 1 (Special issue: Approaches to the Education of Roma in Europe), 18–23.
- Genç, Y., Taylan, H. H., & Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 79-97.
- Gök, F., & Ilgaz, D. (2007). Eğitim hakkı (The Right to Education). In Z. F. Kabasakal Arat (Ed.), *Türkiye'de İnsan Hakları (Human Rights in Turkey)* (pp. 123-136). University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Gümüşeli, A. İ. (2004). Aile katılım ve desteğinin okul başarısına etkisi. *Özel Okullar Birliği Bülteni*, 2(6), 14-17.
- Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd). (2008). Eşitsiz vatandaşlık: Türkiye Çingeneleerinin karşılaştığı hak ihlalleri. https://hyd.org.tr/attachments/article/30/biz_buraday%C4%B1z_-_turkiye'de_romanlar-2.pdf
- Kabaklı, N. (2013). *Barbaros ve Yeni Sahra Çocuklarının Okullaşma Süreci: Ebeveyn Görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Karan, U. (2017). Görmezlikten gelinen eşitsizlik: Türkiye'de Romanların barınma ve eğitim hakkına erişimi. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG) ve Sıfır Ayrımcılık Derneği. <https://minorityrights.org/app/uploads/2023/12/mrg-rapor.pdf>
- Arslan, A. ve Şahin, İ. (2024). Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve aldıkları eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 3229-3256.
DOI. 10.51460/baebd.1533743

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (3), 3229-3256.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (3), 3229-3256.

Araştırma Makalesi / Research Paper

- Kaya, N. (2012). Türkiye'nin eğitim sisteminde azınlıklar ve ayrımcılık: Kavramsal çerçeve ve temel sorunlar. In K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan (Eds.), *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar* (pp. 213-229). İstanbul: İBÜ Yayınları.
- Kayal, L. M. (2018). İlköğretim düzeyinde öğrenim gören Roman öğrencilerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve sosyal beceriler [Yüksek Lisans Tezi]. Nişantaşı Üniversitesi.
- Kesik, F., Şahin, I., & Zoraloglu, Y. R. (2018). Roma children: Victims of social injustices in education. *International Journal of Progressive Education*, 14(6), 200-214. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2018.179.15>
- Koca, A., Yılıgür, E., Çavuşoğlu, E., Çılgın, K., Kırilangıç, Ö., Yardımcı, S., & Çekiç, T. (2015). Yakuplu Roman yerleşkesi iyileştirilmesi ve toplumsal kapasite geliştirilmesi araştırması müdahale önerileri raporu. https://www.researchgate.net/publication/329655721_Yakuplu_Roman_Yerleskesi_Iyilestirilmesi_ve_Toplumsal_Kapasite_Gelistirilmesi_Arastirmasi_Mudahale_Onerileri_Raporu
- Kolukırık, S. (2009). Dünden Bugüne Çingenerler: Kültür-Kimlik-Dil-Tarih. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Marsh, A., & Strand, E. (2005). *Gypsies and the Problem of Identities: Contextual, Constructed and Contested*. Stockholm and London: I.B. Tauris.
- Marsh, A. (2008). Eşitsiz vatandaşlık: Türkiye Çingenerinin karşılaştığı hak ihlalleri. In E. Uzpeder, S. Danova/Roussinova, S. Özçelik, & S. Gökçen (Eds.), *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi* (pp. 53-107). İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Önen, S. (2011). Çingenerin sosyal haklara erişimindeki zorluklar Roman ve Dom toplulukları karşılaştırması. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu, 2011. <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/08/2011sosyalhaklar.pdf>
- Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı sosyolojik tabakalarda zorunlu eğitim sürecini etkileyen değişkenler. *Kastamonu Education Journal*, 26(4), 1143-1154. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.434.262>
- Özdemir, A. (2014). Romanlarda çalışan yoksulluğu: Sakarya Gazipaşa Mahallesi örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özdemir, A. (2017). Roman mahallelerinde kentsel dönüşümün çalışma ilişkileri üzerine etkileri: Sakarya Gazipaşa Mahallesi araştırması. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 150-169.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (3rd ed.). Teachers College Press.
- Suntekin, C. (2008). Roman çocukların gözüyle ailelerin işlevselliği: Tarlabası örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Templer, B. (2006). The Decade of Roma Inclusion and Its Rationale. *New Politics*, 10(4), 1-10.
- Tor, H. (2017). Roman çocukların okul başarısızlığına ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 91-98.
- Turgut, R. (2019). *Romanlarda çocuk yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Tüzün, I. (Ed.). (2009). Eğitim hakkı ve eğitimde haklar: *Uluslararası insan hakları belgeleri ışığında ulusal mevzuatın değerlendirilmesi*. İstanbul: ERG.
- Tüzün, I. (2016). Türkiye'de durum (*Ortak Akıl: Risk altındaki çocukların eğitim hakkına erişimi çalıştay raporu*). <https://sulukulegonulluleri.org/images/yayinlarimiz/bilginotu-kitapcik/ortak-akil-calistayi.pdf>
- Uzun, E., & Bütün, E. (2015). Roman çocukların okula devamsızlık nedenleri ve bu durumun çocuklar üzerindeki etkileri. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Yolcu, H. (2011). Hane halkının eğitim harcamalarını etkileyen etmenler: kuramsal bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (5), 12-35.
- Yolcu, H., & Polat, S. (2015). Eğitime Erişimde Farklı Değişkenlerin Belirleyiciliği üzerine Kuramsal bir çalışma. *Eğitim ekonomisi ve planlaması alanına adanmış bir ömür Prof. Dr. Mahmut Adem'e 80. Yaş Armağanı*, Yayına hazırlayan K. Karakütük, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları no: 471
- Arslan, A. ve Şahin, İ. (2024). Roman öğrencilerin eğitime erişimleri ve aldıkları eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 3229-3256.
DOI. 10.51460/baebd.1533743